

УДК 378:811:355.01

doi: 10.20998/2227-6890.2022.1.12

Я.А. ТКАЧЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з розвитком суспільства вивчення іноземних мов набуває великого попиту серед студентів. Ще за часів пандемії коронавірусу воно набуло медійного формату. А коли Україну охопила війна 2022 року, то після перерви тривалістю майже в місяць, воно повернулося до свого звичного ладу, але перейшовши на наступну сходинку мультимедійних технологій. Це все додало більш цікавого характеру заняттям з іноземної мови: не зважаючи на вже загальноприйнятну систему форм роботи заняття стали орієнтуватися на дві частини студентів (ті, хто можуть відвідувати заняття і ті, хто не можуть цього робити). Однак навчатися мають всі, саме тому в деяких аспектах навчальний процес розділився на дві гілки, аби всі мали можливість навчатися.

Воєнний стан також вплинув на психологічний стан студентів та викладачів, але завдяки взаємній підтримці вони лишають свій ресурс майже на стабільному рівні. Отже, ніщо не може зупинити навчальний процес, який стрімко розвивається і прокладає свої шляхи до тих, хто хоче навчатися.

Ключові слова: викладання іноземних мов, воєнний стан, мотивація, онлайн-навчання, мультимедійні технології.

Я.А. ТКАЧЕНКО

METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES UNDER MARTIAL LAW

Due to the development of society, learning foreign languages is in great demand among students. Even during the coronavirus pandemic, it got a media format. And when Ukraine was engulfed in the war of 2022, after a break of almost a month, teaching returned to normal, but moving on to the next stage of multimedia technology. All this added a more interesting character to foreign language classes: despite the already established system of forms of work classes began to focus on two parts of students (those who can attend classes and those who cannot). However, everyone has to study, that is why in some aspects the learning process is divided into two branches so that everyone has the opportunity to learn.

Martial law has also affected the psychological state of students and teachers, but thanks to mutual support they leave their resources almost stable. All in all, nothing can stop the rapidly evolving learning process and paving the way for those who want to learn.

Key words: teaching of foreign languages, martial law, motivation, online-teaching, multimedia technologies.

Постановка проблеми. У зв'язку з війною на території України багато сфер життя зазнали своїх трансформацій: деякі з них почали більше розвиватися, а деякі зазнали негативного впливу, тому вимагали певних модифікацій через складні умови. Як студенти, так і викладачі зазнали психологічного впливу, який лишив свій відбиток на продуктивності їх праці. Викладачі мусили пристосувати навчальний процес до змін у житті, аби студенти мали можливість працювати у дистанційному форматі, не втрачали свою жагу до знань і продовжували вивчення іноземних мов. Викладачі іноземних мов, користуючись інформаційним матеріалом в галузі викладання іноземних мов, мали створити формат занять, який відповідав би не тільки вимогам українського суспільства та ринку праці, але й іноземного, адже багато студентів продовжили навчання в іноземних

навчальних закладах. Також однією з важливих умов був вихід на новий психологічний рівень у спілкуванні із студентами, тому що деякі з них все ще залишилися на окупованих територіях або у місцях, де все ще розгортаються активні бойові дії.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми стосується насамперед робіт з методики викладання іноземних мов [4, 5, 7, 8, 9, 10], які допомагають розробити такі заняття, які були б не лише інформативними для студентів, але й розпалювали жагу до вивчення іноземної мови. А також вивчення психологічних принципів [1] допомагає будувати процес викладання.

Виділення невирішених раніше частин проблеми дозволяє дійти висновку, що такими є психологічні умови формування мотивації у студентів, що вивчають іноземні мови, адже саме вони є найвагомішими під час дії воєнного стану. У

проаналізованих ресурсах не було висвітлено це питання, яке впливає на формування основного плану роботи під час занять.

Метою статті є визначення особливостей методичних підходів викладання іноземних мов в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року почалося повномасштабне вторгнення на Україну з боку Російської Федерації, внаслідок якого на всій території України було введено воєнний стан (особливий правовий режим, що встановлюється внаслідок загрози незалежності України, який передбачає надання повноважень певним органам задля підтримки безпеки, він також включає обмеження низки прав і свобод громадян [2, с. 25]). Не дивлячись на це, університети через місяць відновили свою роботу задля підтримки країни в освітньому плані. Викладання іноземних мов зазнало не тільки ще більшої діджиталізації, адже всі заняття проводяться на онлайн-платформах із залученням різних методів, використовуючи зображення таблиць для систематизації вивчених знань, але й спілкування викладача зі студентами також вийшли на новий психологічний рівень.

Іноземні мови (напр. англійська та німецька) завжди користувалися попитом, адже за допомогою них можна не тільки спілкуватися, але й розширювати свої знання у будь-якій сфері діяльності. Але внаслідок розвитку суспільства виникає необхідність пристосовувати методи навчання до умов існування. Ще за часів пандемії коронавірусу почав більше використовуватися саме медіаформат занять у зв'язку з розвитком застосунків і необхідністю проводити заняття саме частково в онлайн-форматі, де використання власних пристроїв студентами мало свої переваги, адже студенти почували себе більш комфортно [3, С. 14].

Для того, аби зрозуміти, чи готові студенти далі працювати з іноземними мовами, було проведено 3 анонімних опитування серед декількох груп (загалом взяли участь 25 студентів), які вже вивчають іноземні мови. 73 % опитаних студентів зазначили, що хочуть й далі продовжувати вивчати іноземні мови, а 27 % мають бажання, але воно непостійне. Цікавим є той факт, що ніхто з опитаних не зазначив, що не хоче вивчати іноземні мови. Але на загальне опитування щодо навчання 21 % студентів відповіли, що не хочуть взагалі навчатися зараз, що демонструє наступна діаграма:

З цього можна зробити висновок, що більшість студентів мають мотивацію далі вивчати іноземні мови. Мотивацію можемо визначити як «думки й почуття, які наштовхують на бажання та продовження того, що ми робимо, які перетворюють наші бажання у певну дію... Мотивація є одним з ключових факторів, який відповідає за успішність вивчення іноземної мови». Але слід розрізнити мотивацію, що йде власне від студента і ту, що йде від його оточення [8, с. 53-54].

Також, маючи проблеми з доступом до постійного інтернету, 42 % намагаються відвідувати заняття з іноземних мов, а 38 % відвідують майже всі, адже мають проблем із доступом до мережі або технікою. 12 % студентів зазначили в опитуванні, що відвідують не всі заняття або взагалі не відвідують через те, що вони не мають психологічних ресурсів для цього. Таким чином, стає питання підготовки саме таких занять з іноземних мов, які наштовхнули б ці 12 % студентів продовжувати навчання, і продовжували цікавити частину студентів, які все одно продовжують їх відвідувати.

Важливою характеристикою заняття є його сприятлива атмосфера, де студенти розуміють, що їх поважають, тому вони з повагою ставляться один до одного, а також царюють ввічливі та дружні відносини один до одного. Це також стосується та засудження недоліків, яких не має бути під час заняття [5, с. 16].

Внаслідок введення воєнного стану на перший план вийшов саме психологічний стан студентів, адже він дуже сильно впливає на різні аспекти процесу вивчення іноземних мов. Саме через це важливу роль під час кожного заняття стала займати комунікація між учасниками навчального процесу [1]. На початку занять викладач зазвичай описує свій психологічний стан та зовнішні обставини, які його оточують, а після цього він просить кожного студента висловитися про їх психологічний стан та обставини, в яких вони знаходяться, при цьому всі можуть ставити свої запитання один до одного або казати слова підтримки, якщо студент знаходиться у складних ситуації.

Після комунікативного вступу до заняття можна переходити вже до власне основної частини заняття з іноземних мов та його компонентів. Слід зазначити, що найважливішими структурними частинами у викладанні іноземних мов є граматики, лексика, розвиток продуктивних навичок (мовлення та письма), а також рецептивних (аудіювання та читання) [7]. Важливо також розуміти, що процес викладання не стосується зазначених частин, взятих окремо, під час заняття вони переходять одне в інше, зазвичай стосуючись певної теми.

Розглянемо особливості основних частин заняття з німецької мови. У кожній ситуації будемо враховувати те, що не всі студенти можуть бути присутніми на занятті через воєнний стан, але у викладача (ки) є група (чат) у месенджері, де він (вона) можуть публікувати інформацію для всіх студентів групи.

Зазвичай заняття розпочинають з власне загальної теми, з якою будуть пов'язані всі наступні частини заняття.

Аудіювання або читання. Далі може йти частина заняття з відео або текстом у супроводі з аудіо або без нього, яке буде присвячене темі заняття, а також включати в себе активну лексику. Слід зазначити, що якщо брати до уваги аудіювання, то воно має відповідати декільком критеріям: інтерес (якщо матеріал зацікавить студентів, то він побудить в них ще більший інтерес до подальшого дослідження теми), розвага (в деяких формах вже може бути присутнім елемент, що зацікавлює), культура (якщо в тексті присутні елементи культури, які не знайомі студентам, то вони можуть не повністю зрозуміти текст), довжина аудіо є також одним з ключових факторів, тому що залежить від здатності студентів засвоювати аудіоматеріал і від рівня іноземної мови [10, с. 26-29]. Також можна запропонувати студентам скрипт з текстом (це допоможе слабшим студентам почувати себе впевненішими, а сильнішим – зможе додати впевненості у собі та своїх силах) [4, с. 52].

Якщо ж замість відео студентам демонструється текст, то він має відповідати майже таким самим критеріям, як і відео. Окрім цього, до завдання з відео або ж текстом мають йти питання, які б демонстрували, як студенти зрозуміли його. До завдань по роботі з текстами можуть йти завдання на визначення основної ідеї, співставлення фактів, визначення чи правдиві або хибні твердження, також можна у форматі дискусії обговорити ставлення студентів до певних тверджень у тексті [6], де буде опрацьовуватися мовлення.

Лексика. Далі йде лексичний матеріал, який представляє собою лексичні одиниці (слова, словосполучення та вирази). Водночас на цьому етапі може бути задіяна граматики, яка представляє собою використання цієї лексики у реченнях [7, с. 186-187].

Наприклад, лексика з теми «Кіно»:

das Genre, -s, -s	logisch;	Ich finde den Film
der Krimi, -s, -s	realistisch	... aber nicht so ...
die Komödie, -en		

Вона демонструється студентам під час заняття і відправляється до загального чату групи у вигляді таблиці за частинами мови. Або можна робити спеціальні картки на платформі Quizlet [11], де після введення та вивчення нової лексики можна також тренувати їх зі студентами онлайн. Такі завдання дуже мотивують студентів краще вивчати новий матеріал та демонструвати свої знання під час занять. Окрім цього, студенти можуть навіть працювати у групах, де вони несуть відповідальність за перемогу або ж поразку своєї групи.

Граматики. Граматичні правила також перегукуються з основним контекстом заняття. Тому

Список літератури

1. Зливков В.Л., Лукомська С.О. (2018). *Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід*. Ніжин. 353 с.

до частини викладання граматики німецької мови додалися таблиці основних правил, які викладач робить у форматі Word або на будь-якій іншій зручній онлайн-платформі, пояснює під час власне заняття, а після цього відправляє всім студентам до групи (чату). Викладачі можуть використовувати також платформу Wordwall [12], де можна створювати цікаві завдання, які студенти будуть робити вдома або під час заняття. Ця платформа є цікавішою за звичайні вправи на тренування граматики, що називають drill exercises, але не виключають їх, а лише йдуть як доповнення до загального навчального матеріалу для того, щоб у більш яскравій формі висвітлити основні питання та опрацювати їх.

Мовлення. Як було зазначено вище, весь процес заняття з іноземних мов супроводжує аспект мовлення. Водночас заняття має мати частину «мовлення», але цей аспект є важким для початківців, адже він потребує певних знань: граматики, лексики, певних фраз, обізнаності стосовно контексту ситуації, в якій знаходяться мовці, вимови та культурного контексту. Для того, щоб успішно розвивати навички мовлення у студентів, що вивчають іноземні мови, необхідно допомагати їм в обізнаності і розумінні ситуації та контексту, впроваджувати нові знання до вже існуючої бази. Також використання певних знань за реальних умов та без допомоги викладача активізує у студентів їх власні можливості у мовленні [9, с. 32-40].

Висновки. З розвитком технологій живу комунікацію між студентами та викладачами повністю замінили заняття на онлайн-платформах: тобто як спілкування в режимі реального часу, і у формі текстових повідомлень. Також викладання основних аспектів вивчення іноземних мов (аудіювання, читання, лексики, граматики, мовлення) зазнало переходу на платформи, які допомагають у візуальному сприйнятті, вивченні та практиці нових матеріалів.

Змінився підхід до роботи зі студентами, які знаходяться в небезпечних місцях на території України. Не всі можуть відвідувати заняття, тому отримують їх у форматі викладу основного матеріалу у чатах. Вони можуть самостійно обробляти інформацію у зручній для них час.

Нового рівня досягли психологічні відносини між викладачем та студентами: студенти стали детальніше описувати свій емоційний стан та загальні обставини у регіонах, де вони знаходяться. Це сприяє формуванню більш дружньої атмосфери під час заняття, що в свою чергу формує сприятливі умови для вивчення іноземних мов.

Таким чином, воєнний стан на території України лишив відбиток на всіх сферах життя українського народу. Основна його проблема – нестабільний емоційний стан населення. Але, не дивлячись на важкі умови, всі продовжують свою роботу.

Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/710858/1/Zlivkov_Lukomska_Ped_spilkuvannya.pdf

2. *Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України* (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»). (2016).

М.П. Вовк, Р.С. Троцький, В.С. Молдавчук, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І. Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ. 156 с.

3. Badan A., Onishchenko N. (2021). Multimedia technologies in foreign language learning under pandemic. *Proceedings of the 5 th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2021)*. Volume I: Main Conference. Lviv, Ukraine, April 22–23. Vol–2870. P. 642–656. Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper48.pdf>

4. Duley D., Osvath E. (2016). *Mixed-Ability Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 112 p.

5. Gehring W. (2018). *Fremdsprache Deutsch unterrichten: Kompetenzorientierte Methoden für DaF und DaZ*. Vol. 5030. Regensburg: Verlag Julius Klinkhardt. 243 S. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books?id=HBNZDwAAQBAJ&dq=deutsch+unterrichten&lr=&hl=ru&source=gbs_navlinks_s

6. *Reading Comprehension Success in 20 Minutes a Day*. (2005). New York: LearningExpress. 192 p.

7. Scrivener J. (2011). *Learning teaching*. Vol. 2. Oxford: Macmillan. 414 p. Retrieved from: https://www.academia.edu/34741570/Learning_teaching_3rd_edition_2011_by_jim_scrivener

8. Spratt M., Pulverness A., Williams M. (2011). *The TKT Course Modules 1, 2 and 3*. Cambridge: Cambridge University Press. 262 p.

9. Thornbury S. (2005). *How to teach speaking*. Harlow: Pearson Education Limited. 160 p.

10. Wilson J.J. (2008). *How to teach listening*. Harlow: Pearson Education Limited. 192 p.

Список ілюстративного матеріалу

11. Quizlet. Retrieved from: <https://quizlet.com/>

12. Wordwall. Retrieved from: <https://wordwall.net/uk>

References (transliterated)

1. Zlyvkov V.L., Lukoms'ka S.O. (2018). *Psykhoholohiya spilkuvannya pedahoha: intehratyvnyu pidkhid*. Nizhyn. 353 s. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/710858/1/Zlivkov_Lukomska_Ped_spilkuvannya.pdf

2. *Slovyk profesiynoyi terminolohiyi dlya maybutnikh fakhivtsiv Natsionalnoyi hvardiyi Ukrayiny (do kursu «Ukrayins'ka mova za profesiynym spryamuvannyam»)*. (2016). M.P. Vovk, R.S. Trotsky, V.S. Moldavchuk, O.V. Chupryna, O.A. Blinov, S.I. Shepel; za red. A.O. Pozhydayeva. Kyiv. 156 s.

3. Badan A., Onishchenko N. (2021). Multimedia technologies in foreign language learning under pandemic. *Proceedings of the 5 th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2021)*. Volume I: Main Conference. Lviv, Ukraine, April 22–23. Vol–2870. P. 642–656. Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper48.pdf>

4. Duley D., Osvath E. (2016). *Mixed-Ability Teaching*. Oxford: Oxford University Press. 112 p.

5. Gehring W. (2018). *Fremdsprache Deutsch unterrichten: Kompetenzorientierte Methoden für DaF und DaZ*. Vol. 5030. Regensburg: Verlag Julius Klinkhardt. 243 S. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books?id=HBNZDwAAQBAJ&dq=deutsch+unterrichten&lr=&hl=ru&source=gbs_navlinks_s

6. *Reading Comprehension Success in 20 Minutes a Day*. (2005). New York: LearningExpress. 192 p.

7. Scrivener J. (2011). *Learning teaching*. Vol. 2. Oxford: Macmillan, 414 p. Retrieved from: https://www.academia.edu/34741570/Learning_teaching_3rd_edition_2011_by_jim_scrivener

8. Spratt M., Pulverness A., Williams M. (2011). *The TKT Course Modules 1, 2 and 3*. Cambridge: Cambridge University Press. 262 p.

9. Thornbury S. (2005). *How to teach speaking*. Harlow: Pearson Education Limited. 160 p.

10. Wilson J.J. (2008). *How to teach listening*. Harlow: Pearson Education Limited. 192 p.

Illustrations

11. Quizlet. Retrieved from: <https://quizlet.com/>

12. Wordwall. Retrieved from: <https://wordwall.net/uk>

Надійшла (received) 31.05.2022

Відомості про автора / About the Author

Ткаченко Яна Анатоліївна (Yana Tkachenko) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8982-3868>